

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2020 m. kovo 3 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Kintamoji palūkanų norma – Taupomųjų bankų orientacinis hipoteka užtikrintų paskolų indeksas – Įstatymo ar administracinio akto nuostatoje nustatytas indeksas – Vienašalis tokios sąlygos nustatymas, atliktas pardavėjo ar tiekėjo – Nacionalinio teismo atliekama skaidrumo kontrolė – Konstatavimo, kad sąlyga nesąžininga, pasekmės“

Byloje C-125/18

dėl *Juzgado de Primera Instancia no 38 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 38, Ispanija) 2018 m. vasario 16 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo tą pačią dieną, pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Marc Gómez del Moral Guasch

prieš

Bankia SA

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kuri sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta, kolegijų pirmininkai J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, E. Regan, M. Safjan, S. Rodin (pranešėjas), teisėjai L. Bay Larsen ir T. von Danwitz, D. Švaby, F. Biltgen, K. Jürimäe ir C. Lycourgos,

generalinis advokatas M. Szpunar,

posėdžio sekretorė L. Carrasco Marco, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2019 m. vasario 25 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- M. Gómez del Moral Guasch, atstovaujamo *abogados* J.M. Erasquin Vázquez, A. Benavente Antolín, M. Ortiz Pérez ir S. Moreno de Lamo,
- *Bankia SA*, atstovaujamo *abogados* R. Fernández-Aceytuno Sáenz de Santamaría, F. Manzanedo González, M. Muñoz García Liñán, V. Rodríguez de Vera Casado, L. Briones Bori ir A. Fernández García,
- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos M. J. García-Valdecasas Dorrego ir J. Rodríguez de la Rúa Puig,

* Proceso kalba: ispanų.

- Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos S. Brandon, padedamo baristerės A. Howard,
 - Europos Komisijos, atstovaujamos N. Ruiz García, J. Baquero Cruz ir C. Valero,
- susipažinęs su 2019 m. rugsėjo 10 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada, priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288), visų pirma jos 1 straipsnio 2 dalies, 4 straipsnio 2 dalies, 6 straipsnio 1 dalies, 7 straipsnio 1 dalies ir 8 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Marc Gómez del Moral Guasch ir *Bankia SA* ginčą dėl šių dviejų šalių sudarytoje hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esančios sąlygos, susijusios su kintamąja ir mokėjimo funkciją atliekančia palūkanų norma.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 93/13 dvidešimt ketvirtoje konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad „valstybių narių teismai arba administracinės institucijos privalo disponuoti pakankamomis bei veiksmingomis priemonėmis apsaugojant nuo nuolatinio nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais taikymo“.
- 4 Šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Sutarčių sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas ir tarptautinių konvencijų, prie kurių yra prisijungusios valstybės narės ar [Europos Sąjunga], nuostatas ar principus, ypač transporto srityje, šios direktyvos nuostatos nėra taikomos.“
- 5 Minėtos direktyvos 4 straipsnyje nustatyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas [ir remiantis sudarant sutartį buvusiomis visomis aplinkybėmis ir visomis kitomis tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygomis].

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“
- 6 Tos pačios direktyvos 5 straipsnis suformuluotas taip:

„Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba. Atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, interpretuojama vartotojo naudai. <...>“

7 Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, [kad sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

8 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuočių pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

9 Tos pačios direktyvos 8 straipsnyje nustatyta:

„Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias [griežtesnes] Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.“

10 Direktyvos 93/13 priedas, kuriame pateiktas orientacinis sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas, suformuluotas taip:

„1. Sąlygos, kurių tikslas arba rezultatas:

<...>

- l) numatyti, kad prekių kainos būtų nustatomos jų pristatymo metu, arba leisti prekių pardavėjui ar paslaugų tiekėjui didinti savo kainą, abiem atvejais vartotojui nesuteikiant atitinkamos teisės nutraukti sutartį, jeigu galutinė kaina yra per didelė, palyginti su ta kaina, dėl kurios buvo susitarta, kai buvo sudaroma sutartis;

<...>

2. g, j ir l punktų taikymo sritis

<...>

- c) g, j ir l punktai netaikomi:

- sandoriuose dėl perleidžiamų vertybinių popierių, finansinių priemonių ir kitų produktų ar paslaugų, kai kaina yra susieta su svyravimais vertybinių popierių biržoje kotiruojamose kainose ar indeksuose arba finansinės rinkos kursams, kurių pardavėjas ar tiekėjas nekontroliuoja,

<...>

- d) l punktas nekliudo taikyti sąlygas dėl kainų indeksavimo, kai tai yra teisėta, su sąlyga, kad aiškiai apibūdinamas metodas, pagal kurį kainos kinta.“

Ispanijos teisė

11 *Código Civil* (Civilinis kodeksas) 1303 straipsnyje nustatyta:

„Pripažinus prievolę negaliojančia, sutarties šalys privalo viena kitai grąžinti turtą, kuris buvo sutarties dalykas, iš jo gautus vaisius ir atlyginti šio turto vertę su palūkanomis, nebent paskesniuose straipsniuose numatyta kitaip.“

- 12 1994 m. gegužės 5 d. *Orden del Ministerio de la Presidencia, sobre transparencia de las condiciones financieras de los préstamos hipotecarios* (Ministro įsakymas dėl hipoteka užtikrintų paskolų finansinių sąlygų skaidrumo) (BOE, Nr. 112, 1994 m. gegužės 11 d., p. 14444), iš dalies pakeisto 1995 m. spalio 27 d. ministro įsakymu (BOE, Nr. 261, 1995 m. lapkričio 1 d., p. 31794) (toliau – 1994 m. gegužės 5 d. įsakymas), antroje papildomoje nuostatoje buvo nurodyta:

„Ispanijos bankas, gavęs *Dirección General del Tesoro y Política Financiera* (Valstybės išdo ir finansų politikos generalinis direktoratas, Ispanija) ataskaitą, aplinkraštyje nustato visus oficialius orientacinius indeksus ar palūkanų normas, kurias 1 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai gali taikyti hipoteka užtikrintoms paskoloms su kintamąja palūkanų norma, ir reguliariai skelbia jų vertę.“

- 13 2007 m. lapkričio 16 d. *Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 1/2007, kuriuo patvirtinama Bendrojo įstatymo dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos suvestinė redakcija ir kiti papildomi įstatymai) (BOE, Nr. 287, 2007 m. lapkričio 30 d., p. 49181, toliau – Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 1/2007) 8 straipsnyje „Pagrindinės vartotojų ir naudotojų teisės“ nustatyta:

„Pagrindinės vartotojų ir naudotojų teisės yra šios:

<...>

- b) jų teisėtų ekonominių ir socialinių interesų apsauga, ypač nuo nesąžiningos komercinės praktikos ir nesąžiningų sąlygų numatymo sutartyse.

<...>“

- 14 Karaliaus įstatyminio dekreto Nr. 1/2007 60 straipsnyje „Prieš sudarant sutartį suteikiama informacija“ numatyta:

„1. Prieš vartotojui ar naudotojui išsipareigojant pagal sutartį ar atitinkamą pasiūlymą, pardavėjas ar tiekėjas privalo aiškia ir suprantama kalba suteikti jam svarbią, teisingą ir pakankamą informaciją apie pagrindines sutarties ypatybes, ypač apie jos teises ir ekonomines sąlygas, nebent jos aiškios iš konteksto.

<...>“

- 15 Karaliaus įstatyminio dekreto Nr. 1/2007 80 straipsnyje „Sąlygoms, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, keliami reikalavimai“ nurodyta:

„1. Į sutartis su vartotojais ir naudotojais, įskaitant viešojo administravimo subjektų ir nuo jų priklausančių subjektų ir įmonių sudarytas sutartis, įtrauktos sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, turi atitikti šiuos reikalavimus:

<...>

- c) atitikti sąžiningumo reikalavimą ir išlaikyti subalansuotą šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, tai bet kuriuo atveju reiškia, kad nesąžiningos sąlygos negali būti nustatytos.

<...>“

16 Karaliaus įstatyminio dekreto Nr. 1/2007 82 straipsnyje „Nesąžiningų sąlygų samprata“ nustatyta:

„1. Nesąžiningomis sąlygomis laikomos visos nuostatos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, ir visi veiksmai, dėl kurių nebuvo gautas aiškus sutikimas ir dėl kurių, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, atsiranda ryškus iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo ir naudotojo nenaudai.

<...>“

17 2011 m. spalio 28 d. *Orden EHA/2899/2011 de transparencia y protección del cliente de servicios bancarios* (Ministro įsakymas Nr. 2899/2011 dėl banko paslaugų skaidrumo ir šių paslaugų naudotojų apsaugos) (BOE, Nr. 261, 2011 m. spalio 29 d., p. 113242) 27 straipsnio „Oficialios palūkanų normos“ 1 dalies a punkte numatyta:

„1. Kas mėnesį skelbiamos oficialios palūkanų normos, kurias šiame ministro įsakyme nustatytomis sąlygomis turi taikyti kredito įstaigos:

a) hipoteka užtikrintų daugiau nei trejų metų trukmės paskolų būstui atviroje nekilnojamojo turto rinkoje įsigyti, kurias išduoda Ispanijos kredito įstaigos, vidutinė palūkanų norma.“

18 2013 m. rugsėjo 27 d. *Ley 14/2013 de apoyo a los emprendedores y su internacionalización* (Įstatymas Nr. 14/2013 dėl paramos verslui ir verslo tarptautinio pobūdžio) (BOE, Nr. 233, 2013 m. rugsėjo 28 d., p. 78787) penkioliktojoje papildomoje nuostatoje numatyta, kad šios nuostatos 1 dalyje nurodytos panaikintos palūkanų normos, tarp kurių yra Ispanijos taupomųjų bankų išduotų hipoteka užtikrintų būsto paskolų vidutinė palūkanų norma grindžiamas indeksas (toliau – Ispanijos taupomųjų bankų IRPH), pakeičiamos sutartyje numatyta pakaitine palūkanų norma ar orientaciniu indeksu ir kad tuo atveju, kai sutartyje nenumatyta pakaitinė palūkanų norma, ji pakeičiama „oficialia palūkanų norma, vadinama „ilgiau nei trejiems metams kredito įstaigų Ispanijoje išduotų hipoteka užtikrintų paskolų būstui atviroje nekilnojamojo turto rinkoje įsigyti vidutinė palūkanų norma“, ir jai taikoma marža, atitinkanti nebetaikomos palūkanų normos ir minėtos palūkanų normos skirtumų aritmetinį vidurkį, apskaičiuojamą pagal laikotarpį nuo sutarties sudarymo iki palūkanų normos pakeitimo įsigaliojimo turimus duomenis“.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

19 2001 m. liepos 19 d. M. Gómez del Moral Guasch sudarė su *Bankia* pirmtake, kredito įstaiga, hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, kurios suma 132 222,66 EUR, būsto įsigijimui finansuoti.

20 Šios sutarties 3a straipsnyje „Kintamoji palūkanų norma“ yra sąlyga, pagal kurią vartotojo mokėtina palūkanų norma priklauso nuo Ispanijos taupomųjų bankų IRPH (toliau – ginčijama sutarties sąlyga). Ši ginčijama sąlyga suformuluota taip:

„Sutartinė palūkanų norma nustatoma pusmečio laikotarpiams, skaičiuojamiems nuo sutarties pasirašymo dienos. Pirmąjį pusmetį taikoma trečiojoje finansinės sąlygos dalyje nurodyta palūkanų norma. Kitais pusmečiais taikytina vidutinė ilgesnio nei trejų metų laikotarpio hipoteka užtikrintų paskolų būstui atviroje nekilnojamojo turto rinkoje įsigyti taupomųjų bankų norma, galiojanti peržiūrėjimo metu, kurią *Banco de España* (Ispanijos bankas) viešai periodiškai skelbia *Boletín Oficial del Estado* ir kuri skirta hipoteka užtikrintoms paskoloms su kintamąja palūkanų norma būstui įsigyti, suapvalinant didėjančia tvarka iki ketvirčio procentinio punkto, dėl ko vidutinė palūkanų norma išauga 0,25 procentinio punkto.“

- 21 M. Gómez del Moral Guasch pareiškė ieškinį *Juzgado de Primera Instancia no 38 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 38, Ispanija), prašydamas, be kita ko, panaikinti šią sutarties sąlygą kaip galimai nesąžiningą.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas visų pirma pažymi, kad hipoteka užtikrintoms paskoloms taikomos kintamosios palūkanų normos indeksavimas taikant IRPH yra mažiau palankus nei indeksavimas taikant tarpbankinę palūkanų normą (toliau – *Euribor* indeksas), kuris taikomas 90 % Ispanijoje išduotų hipoteka užtikrintų paskolų. Taikant Ispanijos taupomųjų bankų IRPH, paskolos kaina padidėja 18 000–21 000 EUR.
- 23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar dėl to, kad Ispanijos taupomųjų bankų IRPH yra teisės aktuose nustatytas indeksas, reikia taikyti Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalyje numatytą išimtį, net jeigu šis indeksas paskolos sutarties šalims privalomas dėl to, kad taikoma šios sutarties sąlyga.
- 24 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar vartotojas turi būti informuojamas apie orientacinio indekso apskaičiavimo būdą ir apie jo pokyčius praeityje, kad galėtų įvertinti sutartyje nurodytos paskolos finansines sąnaudas. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, siekiant užtikrinti aukštesnę vartotojų apsaugos lygį nei numatytas Direktyvoje 93/13, šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta išimtis nebuvo perkelta į Ispanijos teisės sistemą.
- 25 Taip pat pasakytina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar tuo atveju, jei ginčijama sutarties sąlyga neatitinka Sąjungos teisės, Ispanijos taupomųjų bankų IRPH pakeitimas *Euribor* arba tik paskolinto kapitalo grąžinimas nemokant palūkanų atitiktų Direktyvą 93/13.
- 26 Šiomis aplinkybėmis *Juzgado de Primera Instancia no 38 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 38) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar [Ispanijos taupomųjų bankų IRPH] turi būti teisminės apsaugos dalykas, t. y. teismas turi patikrinti, ar šis indeksas vartotojui yra suprantamas, ir tam nesudaro kliūčių tai, jog jis reglamentuojamas įstatymų ir kitų teisės aktų, kadangi tai nėra Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalyje numatytas atvejis, atsižvelgiant į tai, jog ši nuostata nėra privalomoji ir tokios kintamosios ir mokėjimo funkciją atliekančios palūkanos į sutartį pardavėjo ar tiekėjo įtraukiamos pasirinktinai?
2. a) Ar, vadovaujantis į [Ispanijos] teisės sistemą neperkeltos Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalimi, šiai direktyvai ir jos 8 straipsniui prieštarauja tai, kad Ispanijos teismas remiasi jos 4 straipsnio 2 dalimi ir ją taiko, kai ši nuostata į vidaus teisės sistemą nebuvo perkelta įstatymų leidėjo, kuris siekė visiškos visų sąlygų, kurias pardavėjas ar tiekėjas galėtų įtraukti į su vartotojais pasirašomą sutartį, apsaugos, įskaitant tas sąlygas, kurios turi įtakos pagrindiniam sutarties dalykui, net jei jos būtų surašytos aiškia, suprantama kalba, valia?
2. b) Ar, kad būtų suprantama esminė sąlyga, būtent [Ispanijos taupomųjų bankų] IRPH, bet kuriuo atveju yra būtina teikti informaciją ar viešinti šiuos faktus ar duomenis ar kai kuriuos iš jų:
- i) paaiškinti, kaip buvo sudaryta orientacinė norma, tai yra informuoti, kad šis indeksas apima komisinius ir kitas nominalių palūkanų sąnaudas, kad tai yra paprastas nesvertinis vidurkis, kad pardavėjas ar tiekėjas turėjo žinoti ir pranešti, jog reikėjo taikyti neigiamą maržą, ir kad pateikti duomenys nėra vieši, palyginti su kitu, įprastu indeksu – *Euribor* [indeksu];
- ii) paaiškinti, kaip jis keitėsi praeityje ir kaip ateityje gali pasikeisti, informuojant ir viešai paskelbiant tuos grafikus, kurie vartotojui aiškiai ir suprantamai paaiškintų šio specifinio indekso raidą, palyginti su *Euribor* [indeksu], įprastu hipoteka užtikrintų paskolų indeksu?

2. c) Jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti sutarties sąlygų nesąžiningumą ir nustatyti visas šio pažeidimo pasekmes pagal savo nacionalinę teisę, šio teismo yra klausama, ar informacijos apie visa tai trūkumas reikštų, kad sąlyga nėra suprantama, nes vidutiniam vartotojui ji nėra aiški (Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis), arba kad tokios informacijos nepateikimas reikštų nesąžiningą pardavėjo ar tiekėjo elgesį ir todėl tinkamai informuotas vartotojas nebūtų sutikęs savo paskolos susieti su [Ispanijos taupomųjų bankų] IRPH?
3. Jei [Ispanijos taupomųjų bankų] IRPH pripažįstamas negaliojančiu, nesant susitarimo arba tuo atveju, kai jis galėtų neigiamai paveikti vartotoją, kuri iš toliau nurodytų dviejų pasekmių atitiktų Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį:
 - i) sutarties turinio pakeitimas, taikant įprastą, pakaitinį indeksą – *Euribor*, nes tai yra sutartis, iš esmės siejama su [pardavėjo ar tiekėjo statusą turinčiai kredito] įstaigai taikomomis palankiomis palūkanomis;
 - ii) palūkanų netaikymas, nustatant vienintelį įpareigojimą grąžinti paskolos sumą per paskolos gavėjo ar skolininko nustatytus sutartyje nurodytus terminus?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 27 Visų pirma primintina, kad, remiantis suformuota jurisprudencija, vykstant nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo procedūrai, įtvirtintai SESV 267 straipsnyje, pastarasis nacionaliniam teismui turi pateikti naudingą atsakymą, kuris leistų išnagrinėti jam pateiktą bylą. Į tai atsižvelgdamas Teisingumo Teismas prireikus turi performuluoti jam pateiktus klausimus (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631, 34 punktą).
- 28 Šiuo klausimu pasakytina, kad pirmasis klausimas iš tiesų susijęs su Ispanijos taupomųjų bankų IRPH. Vis dėlto, siekiant pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui naudingą atsakymą, ši klausimą reikia suprasti taip, kad juo šis teismas siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad į šios direktyvos taikymo sritį nepatenka vartotojo ir pardavėjo ar tiekėjo sudarytos hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlyga, kurioje numatyta, kad paskolos palūkanų norma grindžiama vienu iš nacionalinės teisės aktuose numatytų oficialių orientacinių indeksų, kuriuos kredito įstaigos gali taikyti hipoteka užtikrintoms paskoloms.
- 29 Pagal šią nuostatą Direktyvos 93/13 nuostatos netaikomos sutarčių sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas.
- 30 Taigi pagal šią nuostatą minėtos sutarčių sąlygos nepatenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį ir ši išimtis aiškintina siaurai (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 27 ir 31 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).
- 31 Tam, kad ši išimtis būtų taikoma, turi būti įvykdytos dvi sąlygos: pirma, sutarties sąlyga turi atspindėti įstatymo ar kito teisės akto nuostatą ir, antra, ši nuostata turi būti privalomojo pobūdžio (2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Kušionová*, C-34/13, EU:C:2014:2189, 78 punktą ir 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 28 punktą).
- 32 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad siekdamas nustatyti, ar įvykdytos šios sąlygos, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar atitinkama sutarties sąlyga atspindi nacionalinės teisės nuostatas, kurios susitariančiosioms šalims taikomos, nepaisant jų pasirinkimo, arba nuostatas, kurios taikomos susitariančiosioms šalims, jei dėl jų nebuvo susitarta, t. y. jei šiuo klausimu nebuvo susitarta kitaip

(2013 m. kovo 21 d. Sprendimo *RWE Vertrieb*, C-92/11, EU:C:2013:180, 26 punktas; 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Kušionová*, C-34/13, EU:C:2014:2189, 79 punktas ir 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuciu ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 29 ir 30 punktai).

- 33 Nagrinėjamu atveju iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo atlikto pagrindinėje byloje taikytinų nacionalinės teisės aktų aprašymo matyti, kad šiuose teisės aktuose nebuvo įtvirtintos pareigos hipoteka užtikrintos paskolos sutartyse esančiose sąlygose dėl mokėjimo numatyti vieną iš šešių oficialių orientacinių indeksų, nurodytų pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 1990 m. rugsėjo 7 d. *circular 8/1990 del Banco de España, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela* (Ispanijos banko aplinkraštis Nr. 8/1990 kredito įstaigoms dėl sandorių skaidrumo ir klientų apsaugos) (BOE, Nr. 226, 1990 m. rugsėjo 20 d., p. 27498; toliau – Aplinkraštis Nr. 8/1990).
- 34 Šiuo klausimu pažymėtina, kad, kaip nurodė generalinis advokatas savo išvados 78–83 punktuose, atrodo (tai vėliau turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), kad 1994 m. gegužės 5 d. įsakyme dėl paskolų su kintamąja palūkanų norma nebuvo nustatyta pareiga taikyti oficialių orientacinių indeksų, įskaitant Ispanijos taupomųjų bankų IRPH, bet buvo nurodyta, kad „orientaciniai indeksai arba normos“ turi atitikti tam tikras sąlygas, kad kredito įstaigos galėtų juos taikyti.
- 35 Vadinasi, kaip matyti iš 1994 m. gegužės 5 d. įsakymo II priedo 3a punkto 1 dalies d papunkčio, *Bankia* turėjo teisę apibrėžti kintamąją palūkanų normą „bet kuriuo kitu būdu, jeigu jis yra aiškus, konkretus ir suprantamas paskolos gavėjui ir atitinka teisės aktus“.
- 36 Taigi ginčijamoje sutarties sąlygoje esanti nuoroda į Ispanijos taupomųjų bankų IRPH, taikomą apskaičiuojant pagal pagrindinėje byloje aptariamą sutartį mokėtinas palūkanas, nėra numatyta įstatymo ar kito teisės akto privalomojoje nuostatoje, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 31 ir 32 punktuose primintą jurisprudenciją. Ši sąlyga patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 37 Tuo remiantis darytina išvada, kad į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, jog Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad į šios direktyvos taikymo sritį patenka vartotojo ir pardavėjo ar tiekėjo sudarytos hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlyga, kurioje numatyta, kad paskolos palūkanų norma grindžiama vienu iš nacionalinės teisės aktuose numatytų oficialių orientacinių indeksų, kuriuos kredito įstaigos gali taikyti hipoteka užtikrintoms paskoloms, jei šiuose teisės aktuose nenumatyta, kad šis indeksas taikomas privalomai, nepaisant tų šalių pasirinkimo, arba taikomas tuo atveju, kai šalys nesusitarė kitaip.

Dėl antrojo klausimo a punkto

- 38 Antrojo klausimo a punktu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13, visų pirma jos 8 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją valstybės narės teismui draudžiama taikyti šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalį siekiant nevertinti, ar aiškia ir suprantama kalba surašyta sutarties sąlyga, susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku, galbūt yra nesąžininga, jeigu minėta nuostata nebuvo perkelta į šios valstybės narės teisės sistemą.
- 39 Vis dėlto iš sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktų paaiškinimų dėl antrojo klausimo matyti, kad jo pirmoje dalyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiai siekia išsiaiškinti, ar nacionalinis teismas gali, net jeigu Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis neperkelta į nacionalinę teisę, patikrinti, ar tokia sąlyga, kaip ginčijama šiuo atveju, atitinka šioje direktyvoje nustatytą skaidrumo reikalavimą.

- 40 Nagrinėjama atveju pirmiausia reikia konstatuoti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė antrojo klausimo a punktą remdamasis prielaida, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis nebuvo perkelta į Ispanijos teisės sistemą.
- 41 *Bankia* ir Ispanijos vyriausybė savo ruožtu tvirtina, kad *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) savo 2012 m. birželio 18 d. Sprendime 406/2012 (ES:TS:2012:5966) ir 2013 m. gegužės 9 d. Sprendime 241/2013 (ES:TS:2013:1916) pažymėjo, jog Ispanijos teisės aktų leidėjas Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį į nacionalinę teisę perkėlė 1998 m. balandžio 13 d. *Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación* (Istatymas Nr. 7/1998 dėl bendrųjų sutarčių sąlygų) (BOE, Nr. 89, 1998 m. balandžio 14 d., p. 12304). Tuose sprendimuose nurodyta, kad, pirma, Ispanijos teisės aktuose, galiojusiuose prieš priimant Direktyvą 93/13, vartojama formuluotė „subalansuota šalių teisių ir pareigų pusiausvyra“ buvo pakeista formuluote „ryškus sutarties šalių teisių ir pareigų neatitikimas“, siekiant apriboti galimo sutarties sąlygos nesąžiningumo kontrolę, antra, negalima kontroliuoti kainos ir paslaugų pusiausvyros ir, trečia, nors esminių sutarties elementų negalima kontroliuoti iš esmės, galima patikrinti, ar laikomasi įtraukimo ir skaidrumo kriterijų.
- 42 Vis dėlto, atsižvelgiant į šio sprendimo 39 punkte pateiktą patikslinimą dėl antrojo klausimo a punkto apimties, nebūtina spręsti Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies faktinio perkėlimo į Ispanijos teisės sistemą.
- 43 Primintina, kad pagal suformuotą jurisprudenciją Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojas yra silpnesnėje padėtyje nei pardavėjas ar tiekėjas, atsižvelgiant tiek į derybines galias, tiek į turimos informacijos lygį, todėl jis priverstas sutikti su pardavėjo ar tiekėjo iš anksto parengtomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui (žr., be kita ko, 2010 m. birželio 3 d. Sprendimo *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, C-484/08, EU:C:2010:309, 27 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 49 punktą).
- 44 Dėl tokios silpnesniojo padėties Direktyvoje 93/13 valstybėms narėms įtvirtinta pareiga numatyti mechanizmą, užtikrinantį galimybę patikrinti bet kurios atskirai neaptartos sutarties sąlygos galimą nesąžiningumą. Šiuo atžvilgiu nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje ir 5 straipsnyje numatytus kriterijus, turi nustatyti, ar nagrinėjamo atvejo aplinkybėmis tokia sąlyga atitinka šioje direktyvoje numatytus sąžiningumo, teisių ir pareigų pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimus (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 21 d. Sprendimo *RWE Vertrieb*, C-92/11, EU:C:2013:180, 42–48 punktus, 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 40 punktą ir 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 50 punktą).
- 45 Vis dėlto pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, siejamą su šios direktyvos 8 straipsniu, valstybėms narėms leidžiama šią direktyvą perkeliančiuose teisės aktuose numatyti, kad „nesąžiningumo vertinimas“ netaikomas šioje nuostatoje nurodytoms sutarčių sąlygoms, jei jos pateikiamos aiškia ir suprantama kalba (šiuo klausimu žr. 2010 m. birželio 3 d. Sprendimo *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, C-484/08, EU:C:2010:309, 32 punktą ir 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 41 punktą).
- 46 Be to, Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad tas pats aiškios ir suprantamos kalbos reikalavimas įtvirtintas ir Direktyvos 93/13 5 straipsnyje, kuriame numatyta, kad sutarties sąlygos „visada“ turi atitikti šį reikalavimą (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 67 ir 68 punktus ir 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 43 punktą). Vadinas, šis reikalavimas taikomas bet kuriuo atveju, taip pat kai sutarties sąlyga patenka į šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, net jeigu atitinkama valstybė narė neperkėlė šios nuostatos į nacionalinę teisę. Šis reikalavimas negali būti susiaurintas iki sutarties sąlygos suprantamumo tik formaliuoju ir gramatiniu aspektais (2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 71 punktą).

47 Taigi į antrojo klausimo a punktą reikia atsakyti, jog Direktyva 93/13, visų pirma jos 4 straipsnio 2 dalis ir 8 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją valstybės narės teismas privalo kontroliuoti, ar sutarties sąlyga, susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku, yra surašyta aiškia ir suprantama kalba, neatsižvelgdamas į tai, ar šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalis buvo perkelta į šios valstybės narės teisės sistemą.

Dėl antrojo klausimo b ir c punktų

48 Antrojo klausimo b ir c punktais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13, visų pirma jos 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis, turi būti aiškinama taip, jog kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esanti sutarties sąlyga, kuria nustatyta kintamoji palūkanų norma, kurios apskaičiavimo būdas vidutiniam vartotojui yra sudėtingas, atitiktų skaidrumo reikalavimą, pardavėjas ar tiekėjas turi pateikti vartotojui informaciją apie indeksą, kuriuo remiantis skaičiuojama ši palūkanų norma, apskaičiavimo būdą, taip pat apie jo raidą praeityje ir galimus pokyčius ateityje.

49 Šiuo klausimu pasakytina, kad, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 106–109 punktuose, pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją, susijusią su skaidrumo reikalavimu, prieš sudarant sutartį informacija apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui yra ypač svarbi. Būtent remdamasis šia informacija jis nusprendžia, ar nori būti saistomas sąlygų, iš anksto suformuluotų pardavėjo ar tiekėjo (2013 m. kovo 21 d. Sprendimo *RWE Vertrieb*, C-92/11, EU:C:2013:180, 44 punktas; 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 70 punktas; 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 50 punktas ir 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriiciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 48 punktas).

50 Vadinas, kaip nurodyta šio sprendimo 46 punkte, sutarčių sąlygų skaidrumo reikalavimas, įtvirtintas Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje ir 5 straipsnyje, negali būti susiaurintas iki suprantamumo tik formaliu ir gramatiniu aspektais. Minėtoje direktyvoje nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojas yra silpnesnėje padėtyje nei pardavėjas ar tiekėjas dėl, be kita ko, turimos informacijos lygio, tad ši toje pačioje direktyvoje įtvirtintą sutarčių sąlygų aiškumo ir suprantamumo, taigi ir skaidrumo, reikalavimą reikia aiškinti plačiai (2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 71 ir 72 punktai ir 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriiciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 44 punktas).

51 Kiek tai susiję su hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esančia sąlyga, kurioje numatyta, kad šios paskolos palūkanos skaičiuojamos taikant kintamąją palūkanų normą, šis reikalavimas reiškia, kad ši sąlyga vartotojo turi būti ne tik suprantama formaliu ir gramatiniu aspektais, bet ir kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėtų suvokti, kaip konkrečiai apskaičiuojamos šios palūkanos, ir, remdamasis konkrečiais ir suprantamais kriterijais, įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams (šiuo klausimu pagal analogiją žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 75 punktą ir 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriiciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 51 punktą).

52 Kadangi Teisingumo Teismas kompetentingas aiškinti tik Sąjungos teisės nuostatas, nagrinėjamu atveju Direktyvą 93/13 (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 21 d. Sprendimo *RWE Vertrieb*, C-92/11, EU:C:2013:180, 48 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atlikti reikiamus patikrinimus šiuo klausimu atsižvelgdamas į visas svarbias faktines aplinkybes, įskaitant reklamą ir per derybas dėl paskolos sutarties paskolos davėjo pateiktą informaciją (2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 74 punktas; 2015 m. vasario 26 d. Sprendimo *Matei*, C-143/13, EU:C:2015:127, 75 punktas ir 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriiciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 46 punktas). Konkrečiai kalbant,

nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas su sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, turi patikrinti, ar nagrinėjamoje byloje vartotojui buvo perduota visa informacija, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti, be kita ko, visą jo paskolos kainą. Atliekant šį vertinimą lemiamą reikšmę turi, pirma, tai, ar sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai, kad leistų vidutiniam vartotojui, apibūdintam šio sprendimo 51 punkte, įvertinti šią kainą, ir, antra, aplinkybė, kad kredito sutartyje nenurodyta informacija, kuri, atsižvelgiant į šioje sutartyje nurodytų prekių ir paslaugų pobūdį, laikoma esmine (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 47 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 53 Dėl šio sprendimo 51 punkte nurodytos sutarties sąlygos, kurioje pateikta nuoroda į kintamąją palūkanų normą, kurios vertė negali būti nustatyta visai paskolos sutarties trukmei, konstatuotina, kad, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 122 ir 123 punktuose, nagrinėjant svarbi aplinkybė, jog pagrindinė informacija, susijusi su Ispanijos taupomųjų bankų IRPH, buvo lengvai pasiekama bet kuriam asmeniui, ketinančiam sudaryti hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, nes ši informacija buvo pateikta Aplinkraštyje Nr. 8/1990, paskelbtame *Boletín Oficial del Estado*. Iš tiesų ši aplinkybė leido protingai pastabiam ir nuovokiam vartotojui suprasti, kad šis indeksas skaičiuojamas remiantis daugiau nei trejų metų trukmės hipoteka užtikrintų būsto paskolų vidutine palūkanų norma, pridėdant maržų vidurkį ir kredito įstaigų patiriamas išlaidas, ir kad atitinkamoje hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje šis indeksas buvo suapvalintas į didžiąją pusę iki ketvirčio procentinio punkto ir dar pridėta 0,25 % marža.
- 54 Vertinant ginčijamos sutarties sąlygos skaidrumą taip pat svarbi aplinkybė, kad pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties sudarymo dieną galiojusius nacionalinės teisės aktus kredito įstaigos privalėjo informuoti vartotojus apie Ispanijos taupomųjų bankų IRPH pokyčius per dvejus kalendorinius metus iki paskolos sutarties sudarymo ir apie paskutinę žinomą vertę. Tokia informacija taip pat gali objektyviai padėti vartotojui numatyti ekonomines tokio indekso taikymo pasekmes ir yra naudinga norint palyginti kintamosios palūkanų normos, grindžiamos Ispanijos taupomųjų bankų IRPH, skaičiavimą ir kitas palūkanų normos apskaičiavimo formules.
- 55 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės patikrinti, ar sudarydamas pagrindinėje byloje nagrinėjamą sutartį *Bankia* iš tikrųjų laikėsi visų nacionalinės teisės aktuose numatytų pareigų informuoti.
- 56 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrojo klausimo b ir c punktus reikia atsakyti, kad Direktyva 93/13, visų pirma jos 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis, turi būti aiškinama taip: kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esanti sutarties sąlyga, kuria nustatyta kintamoji palūkanų norma, atitiktų skaidrumo reikalavimą, ši sąlyga turi būti ne tik suprantama formaliu ir gramatiniu aspektais, bet ir suteikti vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui galimybę suvokti, kaip konkrečiai apskaičiuojamos šios palūkanos, ir, remiantis konkrečiais ir suprantamais kriterijais, įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams. Nacionaliniam teismui atliekant vertinimą šiuo klausimu ypač svarbu tai, kad pagrindinė su šios palūkanų normos skaičiavimu susijusi informacija būtų lengvai prieinama bet kuriam asmeniui, ketinančiam sudaryti hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, nes šios palūkanų normos apskaičiavimo būdas yra paskelbtas, ir informacijos apie indeksą, kuriuo remiantis apskaičiuojama ši palūkanų norma, pokyčius praeityje pateikimas.

Dėl trečiojo klausimo

- 57 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nacionaliniam teismui draudžiama tuo atveju, kai nesąžininga sutarties sąlyga, kurioje nustatytas

- orientacinis indeksas, taikomas apskaičiuojant paskolos kintamąsias palūkanas, yra negaliojanti ir jei šalys nesusitarė kitaip, pakeisti šį indeksą teisės aktuose nustatytu indeksu arba įpareigoti paskolos gavėją grąžinti paskolos sumą per minėtoje sutartyje numatytus terminus netaikant palūkanų.
- 58 Pirmiausia primintina, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas privalo netaikyti nesąžiningų sutarties sąlygų, kad jos nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, nebent vartotojas tam prieštarauja (šiuo klausimu žr. 2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, 35 punktą; 2012 m. birželio 14 d. Sprendimo *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 65 punktą ir 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 52 punktą).
- 59 Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, jei pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytoje sutartyje esančią nesąžiningą sąlygą nacionalinis teismas pripažįsta negaliojančia, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad ja draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, pagal kurias nacionalinis teismas gali papildyti šią sutartį, pakeisdamas šios sąlygos turinį (2012 m. birželio 14 d. Sprendimo *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 73 punktą; 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 77 punktą ir 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 53 punktą).
- 60 Jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo. Ši galimybė padėtų panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį pardavėjams ar tiekėjams sukuria visiškas tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, žinodami, kad, net jas pripažinus negaliojančiomis, sutartis tiek, kiek būtina, galėtų būti pakeista nacionalinio teismo ir taip būtų užtikrinti šių pardavėjų ar tiekėjų interesai (2012 m. birželio 14 d. Sprendimo *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 69 punktą; 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 79 punktą ir 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 54 punktą).
- 61 Vis dėlto Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad tais atvejais, kai pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudaryta sutartis nebegali būti vykdoma panaikinus nesąžiningą sąlygą, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalimi nedraudžiama nacionaliniam teismui, taikančiam sutarčių teisės principus, panaikinti nesąžiningą sąlygą ir ją pakeisti nacionalinės teisės nuostata tais atvejais, kai dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį ir dėl to vartotojui galėtų atsirasti itin neigiamų padarinių, dėl kurių jis nukentėtų (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 80–84 punktus; 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 56 ir 64 punktus ir 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 48 punktą).
- 62 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad toks pakeitimas visiškai pagrįstas atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 paskirtį. Iš tiesų jis atitinka Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies tikslą, nes šia nuostata siekiama pakeisti sutartimi nustatytą formalią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą realia pusiausvyra, galinčia atkurti šios sutarties šalių lygybę, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 81 ir 82 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją ir 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 57 punktą).
- 63 Jei, esant tokiai situacijai, kokia aprašyta šio sprendimo 61 punkte, būtų draudžiama nesąžiningą sąlygą pakeisti dispozityviaja nacionalinės teisės nuostata, teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį, dėl to vartotojui galintys atsirasti itin neigiami padariniai galėtų sumažinti sutarties panaikinimo atgrasomąjį poveikį. Iš tiesų paskolos sutarties atveju dėl tokio panaikinimo likusi negražinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokėtina nedelsiant, o tokia situacija neigiamai paveiktų veikiau vartotoją, o ne paskolos davėją, kuris dėl to nebūtų atgrasytas nuo tokių

sąlygų įtraukimo į jo siūlomas sutartis (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 83 ir 84 punktus ir 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 58 punktą).

- 64 Taigi manytina, kad esant situacijai, kai hipoteka užtikrinta paskolos sutartis, sudaryta tarp pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo, negali toliau būti vykdoma panaikinus nesąžiningą sąlygą, kurioje pateikta nuoroda į teisės aktuose numatytą indeksą, taikomą paskolai taikomoms kintamosioms palūkanoms apskaičiuoti, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis negali būti aiškinama kaip draudžianti nacionaliniam teismui, siekiančiam išvengti šios sutarties negaliojimo, pakeisti tokią sąlygą nacionalinės teisės aktuose numatytu indeksu, jeigu sutarties panaikinimo padariniai būtų itin nepalankūs vartotojui (pagal analogiją žr. 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 59 punktą).
- 65 Nagrinėjamu atveju ginčijamoje sutarties sąlygoje numatyta, kad kintamoji palūkanų norma apskaičiuojama remiantis Ispanijos taupomųjų bankų IRPH. Vis dėlto iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad šis Aplinkraštyje Nr. 8/1990 numatytas indeksas, remiantis 2013 m. rugsėjo 27 d. Įstatymo Nr. 14/2013 penkiolikta papildoma nuostata, buvo pakeistas pakaitiniu indeksu, kurį Ispanijos vyriausybė laiko „dispozityviu“. Iš tiesų šioje papildomoje nuostatoje numatyta, kad šis pakaitinis indeksas taikomas tais atvejais, kai sutarties šalys nesusitarė kitaip, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 66 Šiomis aplinkybėmis tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuotų, kad, pirma, ginčijama sutarties sąlyga nesąžininga, antra, pagrindinėje byloje nagrinėjama hipoteka užtikrinta paskolos sutartis negalėtų toliau būti vykdoma be šios sąlygos ir, trečia, panaikinus šią sutartį ieškovas pagrindinėje byloje patirtų itin neigiamų padarinių, tas teismas galėtų pakeisti minėtą sutarties sąlygą 2013 m. rugsėjo 27 d. Įstatyme Nr. 14/2013 numatytu pakaitiniu indeksu, jeigu jis pagal nacionalinę teisę gali būti laikomas dispozityviu.
- 67 Taigi į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nacionaliniam teismui nedraudžiama tuo atveju, kai nesąžininga sutarties sąlyga, kurioje nustatytas orientacinis indeksas, taikomas apskaičiuojant paskolos kintamąsias palūkanas, yra negaliojanti, pakeisti šį indeksą teisės aktuose nustatytu indeksu, nebent šalys susitarė kitaip, jeigu panaikinus šią nesąžiningą sutarties sąlygą hipoteka užtikrintos paskolos sutartis negalėtų toliau būti vykdoma ir visos sutarties panaikinimas sukeltų itin neigiamų padarinių vartotojui.

Dėl prašymo apriboti šio sprendimo poveikį laiko atžvilgiu

- 68 Kadangi trečiasis prejudicinis klausimas suformuluotas taip, kad jis susijęs su galimybe „pripažinti negaliojančiu Ispanijos taupomųjų bankų IRPH“, Ispanijos vyriausybė Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse ir žodinėse pastabose prašė apriboti sprendimo poveikį laiko atžvilgiu. Reikia patikslinti, kad Ispanijos vyriausybės prašymas grindžiamas prielaida, kad tokios sutarties sąlygos, kaip ginčijama, negaliojimo atveju paskolos sutartis išliktų, tačiau nebūtų mokamos palūkanos.
- 69 Kaip priminta šio sprendimo 52 punkte, Teisingumo Teismas kompetentingas aiškinti tik Sąjungos teisės nuostatas, šiuo atveju Direktyvą 93/13.
- 70 Iš atsakymo į trečiąjį prejudicinį klausimą matyti, kad tokios sąlygos, kaip ginčijama, negaliojimo atveju nacionalinis teismas turi teisę šio sprendimo 67 punkte primintomis sąlygomis pakeisti sutarties sąlygoje nurodytą indeksą teisės aktuose numatytu indeksu, taikomu tais atvejais, kai sutarties šalys nesusitarė kitaip.

- 71 Tokiomis aplinkybėmis galimo tokios sąlygos negaliojimo finansinės pasekmės pavieniams bankams ir visai bankų sistemai negali būti nustatomos remiantis vien Sąjungos teisės išaiškinimu, kurį Teisingumo Teismas pateikia šioje byloje (pagal analogiją žr. 2013 m. kovo 21 d. Sprendimo *RWE Vertrieb*, C-92/11, EU:C:2013:180, 60 ir 61 punktus).
- 72 Vadinasi, nereikia apriboti šio sprendimo poveikio laiko atžvilgiu.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 73 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 1 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad į šios direktyvos taikymo sritį patenka vartotojo ir pardavėjo ar tiekėjo sudarytos hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlyga, kurioje numatyta, kad paskolos palūkanų norma grindžiama vienu iš nacionalinės teisės aktuose numatytų oficialių orientacinių indeksų, kuriuos kredito įstaigos gali taikyti hipoteka užtikrintoms paskoloms, jei šiuose teisės aktuose nenumatyta, kad šis indeksas taikomas privalomai, nepaisant tų šalių pasirinkimo, arba taikomas tuo atveju, kai šalys nesusitarė kitaip.
2. Direktyva 93/13, visų pirma jos 4 straipsnio 2 dalis ir 8 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją valstybės narės teismas privalo kontroliuoti, ar sutarties sąlyga, susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku, yra surašyta aiškia ir suprantama kalba, neatsižvelgdamas į tai, ar šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalis buvo perkelta į šios valstybės narės teisės sistemą.
3. Direktyva 93/13, visų pirma jos 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis, turi būti aiškinama taip: kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esanti sutarties sąlyga, kuria nustatyta kintamoji palūkanų norma, atitiktų skaidrumo reikalavimą, ši sąlyga turi būti ne tik suprantama formaliuoju ir gramatiniu aspektais, bet ir suteikti vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui galimybę suvokti, kaip konkrečiai apskaičiuojamos šios palūkanos, ir, remiantis konkrečiais ir suprantamais kriterijais, įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams išsipareigojimams. Nacionaliniam teismui atliekant vertinimą šiuo klausimu ypač svarbu tai, kad pagrindinė su šios palūkanų normos skaičiavimu susijusi informacija būtų lengvai prieinama bet kuriam asmeniui, ketinančiam sudaryti hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, nes šios palūkanų normos apskaičiavimo būdas yra paskelbtas, ir informacijos apie indeksą, kuriuo remiantis apskaičiuojama ši palūkanų norma, pokyčius praeityje pateikimas.
4. Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nacionaliniam teismui nedraudžiama tuo atveju, kai nesąžininga sutarties sąlyga, kurioje nustatytas orientacinis indeksas, taikomas apskaičiuojant paskolos kintamąsias palūkanas, yra negaliojanti, pakeisti šį indeksą teisės aktuose nustatytu indeksu, nebent šalys susitarė kitaip, jeigu panaikinus šią nesąžiningą sutarties sąlygą hipoteka užtikrintos paskolos sutartis negalėtų toliau būti vykdoma ir visos sutarties panaikinimas sukeltų itin neigiamų padarinių vartotojui.

Parašai.